

ושַׁבְּתָהּ הָאָרֶץ שַׁבָּת לָהּ – פרשת בהר-בחוקותי

ד"ר יוסי פנחסוב

פרשת בהר פותחת במצוות השמיטה היא שבת הארץ: שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן יְהִיָּה לָאָרֶץ שַׁבָּת לָהּ (ויקרא כה, ב). באופן מפתיע, הפסוק האחרון של הפרשה – אֶת־שַׁבְּתֹתֶי תִּשְׁמְרוּ ומקדְּשִׁי תִּיָּקְאוּ אֲנִי ה' (ויקרא כו ב) – מדבר על שבת בראשית.

שתי המצוות מהפכניות, וכבר ראו חז"ל בספרא (בהר, פרק א ב') דמיון בין הסיפא של שני הפסוקים בהן נאמר שַׁבָּת לָהּ ואמר: שַׁבָּת לָהּ – כשם שנאמר בשבת בראשית "שַׁבָּת לָהּ"¹, כך נאמר בשביעית "שַׁבָּת לָהּ".

האם קיים קשר רעיוני בין שתי המצוות?

על פי ספר החינוך, רעיון שַׁבָּת הארץ נגזר משַׁבָּת בראשית שהשמיטה תורה כי האדון מחדש העולם: "משורשי המצוה לקבוע בליבנו ולצייר ציור חזק במחשבותינו עניין חידוש העולם, כי ששת ימים עשה ה'... וביום השביעי שבת... הכתיב מנוחה על עצמו, למען הסיר ולעקור מרעיונינו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים ובו יהרסו כל פינותיה, ובא חובה עלינו להוציא כל זמנינו יום ויום ושנה שנה על דבר זה למנות שש שנים ולשבות בשביעית. ובכן לא ייפרד העניין לעולם מבין עינינו תמיד, והוא כעניין שאנו מונין ששת ימי השבוע כששת ימי עבודה, והשביעי יום מנוחה. ולכן ציוה ה' להפקיד כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביטה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה לא בכוחה וסגולתה, כי יש לה אדון על אדוניה, וכשהוא חפץ הוא מצוה עליו להפקירם".

שמירת השבת קשורה עם סיום מלאכת הבריאה של מעשה בראשית, והיא מייצגת רעיון נפלא: שבות ממלאכה ביום השביעי ואני אדאג לפרנסתך ביום השבת.

לאחר ששבת הקב"ה ממלאכתו ביום השביעי, ברך אֶת־יָמֵי הַשָּׁבִיעִי ... במה ברכו? רז"ל דרשו (מדרש רבה פרשה י"א) ברכו במן קדשו במן. מפני שבשבת לא מצאוהו בשדה והוא הקידוש. דהיינו ביקש הקב"ה לקדש את יום השבת והבטיח כי אדם שישבות ממלאכתו ביום השבת מבטיחו הקב"ה לדאוג לפרנסתו ביום זה.

שמירת שַׁבָּת כרעיון היא תרומה אוניברסלית פורצת דרך שהעניקה התורה לאנושות-יום מנוחה שבועי. בגלל חשיבותה, נקבעה השבת כאחת המצוות המרכזיות בתורה ואף צוינה בעשרת הדברות "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שמות כ, ח; ובדברים ה, יא נאמר שְׁמֹר).

למצווה זו יש היבטים סוציאליים והומניטריים, השבת אינה רק עניין דתי, אלא יש לה גם ממד חברתי. היא נועדה לאפשר מנוחה לא רק לבני ישראל אלא גם לעבדיהם, לשפחותיהם, לגרים ואפילו לבהמות (שמות כ', י'; דברים ה', י"ד). זהו רעיון מהפכני לתקופתו, שכן בעולם העתיק מנוחה קבועה לא הייתה זכות של כל אדם.

אך בניגוד לרעיון החדשני של יום מנוחה שבועי, חידוש תורני נוסף – שנת שמיטה לארץ – טרם יושם בעולם. לפי הרב נריה (נר למאור) השמיטה מציינת שחרור האדם מן האדמה ומעלה אותו למעמד של נפש חיה: "עמדו גדולים-חקרי-לב ונתנו דעתם על שביתת האדם בשנת השבע. וכי קלה היא בעיניך? שנה שלימה של חופש מן האדמה!! דרש ריש לקיש על הפסוק 'עובד אדמתו ישבע לחם': אם עושה אדם עצמו כעבד לאדמה ישבע לחם, ואם לאו – לא ישבע לחם – והנה העבד החקלאי מוצא לחירות לשנה שלימה. חירות זו אינה לשם בטלה. נתייחד לה תפקיד חשוב. אדם עבד לאדמה. כשם שבששת ימי המעשה עלול העובד

¹ יוֹם הַשָּׁבִיעִי שַׁבָּת לָהּ אֵלֶיָּהּ ... (דברים ה, יג) וכן בשמות טז, כה - וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הוָיָה יְיָ הַיּוֹם כִּי־שַׁבָּת הַיּוֹם לָהּ

כאייל תערוג

פרשת שבוע לעילוי נשמת אייל מבורך מויתו הי"ד

ליהפך לעבד, כך בשש שנות העבודה עלול האדם ליהפך לאדמה. עפר מן האדמה עד לא נופחה בו נשמת חיים... עד לא היה לנפש חיה, לרוח ממללא... 'והארץ נתן לבני אדם' - כשהם והתנהגותם בני אדם... אך אם הפכו אלה לגולמי אדמה, מה זכות יש להם להשתלט על האדמה? לרדות בארץ? לשעבד אותה? באותה שעה הארץ ניטלת מהם, "והארץ תעזב מהם", שבה אל אשר נתנה להם - "ושבתה הארץ שבת לה" - "פְּלִימֵי הַשָּׁמָה תִּשָּׁבֵת..." , ואינה חוזרת וניתנת להם שוב אלא משהם חוזרים להיות בני אדם, אשר נשמת חיים בקרבם וצלם אלקים על פניהם. שנת השמיטה משחררת האדם מן האדמה. עושתו לאדם, לנפש חיה".

תפיסת השבת במקרא השפיעה על התפתחות הרעיון של שביתה ממלאכה יום בשבוע בתרבויות רבות בעולם, אם כי לא תמיד באופן ישיר או תוך שמירה על היום השביעי שלנו.

השבת היא מתנת ה' שקיבלנו בסיני – **וּבְיָוֶם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיְנַפֵּשׂ** – שביתה ממלאכה ביום השביעי בשבוע. ואת המתנה הזאת הענקנו אף לדתות נוספות שאמצו אותה. הנצרות, שצמחה מתוך היהדות, אימצה את יום המנוחה השבועי וקבעה אותו ביום ראשון, שהפך ליום קדוש וליום שבו נאסרה עבודה (בעבר) במרבית הזרמים הנוצריים. גם האסלאם אמצ את הרעיון אך הקדיש את "יום השישי המבורך" – ג'ומעה, לתפילות והתכנסות דתית וחברתית, מעין שבת מנוחה.

העקרון של יום מנוחה שבועי, השפיע רבות על חקיקת העבודה במדינות רבות בעולם. חוקי עבודה מודרניים לרוב כוללים זכות ליום חופש שבועי, שמטרתו לאפשר לעובדים לנוח ולבלות עם משפחותיהם. ברוב המדינות המתוקנות כיום, תקנו יום מנוחה או שבתון אחת בשבוע. מדינות רבות הנהיגו שני ימי חופשה ומעט מדינות בסקנדינביה אף הגדילו את השביתה לשלושה ימים בשבוע. עם זאת, עדיין קיימות מדינות ללא יום שבתון מוסדר והעובדים הם **עבדים** של המדינה או של מעסיקיהם.

תודה לך ה' שנתת לנו את יום השבת למנוחה

ועתה מילים על הגיבור אייל מבורך הי"ד

אחרי מות בן

נזכר	לא נשכח
אחרי מות בן, באין המלט מנחמים נותר האכל לבדו גם אחרי מות קדושים מאנו הורים להתנחם על בן מברך אשר נספה בחרבות ברזל, בחיצות עזה על שבר עמי אבכה כי בפוגרום נתנסה אויב אכזר לא חמל על עולל, נער וקשישה יום בו נטבחו סב עם יונק, בפרצות קריה ביום בו אף לתורה לא היתה שמחה מדוע נתת ידך למעצבה? איך קמו גבורי החיל, לחמו בגבורה באויב צר, שפיפו עלי דרך שוכן מחילה רדפו את יושבי פלשת, אנשי חמס ומרמה קם איל ופקד על בחוריו לצאת למלחמה	בשביל מי אני נלחם שאל הלוחם בשביל החברים - המשפחה והאחים בשביל אלו שהיו לצדי - עכשו אני לצדם בשביל הארץ - הנגב, הגליל והאדמה בשביל הסבא - אף הוא נותר ללא שמחה קצת קשה! מדוע נקטפו עלמים תמימי מבט? השפט כל הארץ לא יעשה משפט? הרוצה ה' את נראיו להקריבם? הרפא לשבורי לב הוא יחבש לעצבותם